

Maria Escalas

ESTIMADA MIRTA

AMS
TER
DAM

U

QUAN VA ARRIBAR LA CARTA, ma mare era a rentar roba al safareig. Vaig agafar el sobre, el vaig deixar damunt l'aparadora del menjador, i no hi vaig pensar més.

Moltes vegades m'he demanat què hauria estat de la meua vida si Correus l'hagués extraviat (no era tan difícil, a finals dels anys quaranta) o si jo, despistat com era, l'hagués deixat massa arran: hauria pogut caure damunt el feix de diaris vells sense que ningú hi hagués parat esment. Em meravella pensar que hi va haver una estona en la qual la meua vida va bascular entre les dues possibilitats: aquell sobre una mica groguenc amb segells estranys cau i es mescla amb els paperots que cremaran a l'estufa d'un pis petit del barri de la Llotja. Tot el que he estat hauria pogut no ser. El meu futur i el de tota la meua família, fet cendra.

Per ventura hauria duit una vida menys agitada, més normal. Jo estava cridat a ser matalasser, és una feina amb futur, deia mon pare, la gent sempre jaurà. Hauria tengut els dits amb calls de tant cosir amb agulles grosses, les Pipelles polsoses de la llana i un braç més musculat, com mon pare i el meu padrí. No hauria sortit gaire de Mallorca, i per a mi, l'Argentina hauria estat només un nom com qualsevol altre, un país de color pastel al caire esquerre del mapamundi que penjava en una paret d'escola.

És possible que, si amb setze anys acabats de fer, hagués sospitat com estava a punt de girar-se'm la vida, hagués fet desaparèixer aquella carta. Tu no hauries nascut, estimada, i just

per això, beneesc el moment en què aquell tros de paper doblegat va travessar l'Atlàntic i va anar a parar al nostre pis diminut de Ciutat, entre el port i la Seu, a esperar les mans aspres de ma mare. Ella va pujar l'escala fosca amb el ribell de roba ben banyada i la va estendre en els fils del balcó estret cantussejant, es va eixugar amb gest cansat les mans al davantal que duïa i la va agafar, sense saber, tampoc, que el seu gest capgiraria la història de tota la família.

No hi vaig pensar pus, i mentiria si et digués que vaig notar alguna agitació o algun canvi sobtat en la vida que dúiem.

No ho vaig saber fins al cap d'unes setmanes, que aquella carta estranya venia de l'altre cap de món. Et podria retratar ma mare, asseguda a la cuina, recollint alguna mica de pa de taula, intentant amagar la tremolor de la veu, fingint tranquil·litat. Allà no hi ha la misèria que tenim aquí, em deïa sense que jo sabés encara què hi tenia a veure això, amb mi, hi ha molta feina, fill meu, i mon pare dient que ells no podien deixar-ho tot i partir i arriscar-se que allà les coses anassin maldades, i parlava gairebé d'una tirada, com si hagués assajat el discurs.

El meu germà Gabriel era massa jove, i ni s'havien plantejat que hi anàs la meva germana Maria, era un viatge massa perillós per a una al·lota tota sola.

O sigui que vaig ser l'aposta de la família: van ajuntar tots els estalvis i em van pagar el passatge per anar a Buenos Aires, sense consultar-me si hi estava d'acord. Eren altres temps, estimada. Els fills obeïem els pares, i si els pares ens deïen que havíem de partir a l'Argentina, ho fèiem, sense xitar.

Si en un any les coses no et van bé, tornaràs i no se'n parli més, em van dir. Un any de marge per mirar si hi podíem tenir un futur i, si era així, partirien tots. I que si no anava bé, que tornaria i santes pasqües.

Qui m'havia de dir que tardaria tants i tants anys a fer el viatge invers.

He volgut tornar en vaixell, tal com vaig venir. He dit que necessit un temps per assossegat-me, però el que vull és venir a trobar-me amb tu. En avió podria arribar gairebé en només un dia, m'aconsellava el teu conco Gabriel, però no em va bé pels

meus plans. A ell li he dit, i és cert, que no puc tornar de cinquanta anys en unes hores. Necessit temps, per preparar-me, per mirar aquesta mar, tan igual i tan diferent, i sobretot, per escriure't aquesta carta.

Et pot parèixer una beneitura, però pens que em fa bé, explicar-te la nostra història, no sé si per fer-me perdonar, o perquè tu m'entenguis. Així que he comprat aquest quadern, i durant les llargues estones que tenc lliures en el viatge de tornada t'escric, i adreçant-me a tu em pareix que ets aquí, en la solitud d'aquesta cabina, en un vaixell que no té res a veure amb el que em va dur a l'Argentina.

Tot va començar així, estimada; jo amb setze anys, al port de Palma, amb una maleta de cartó, els estalvis de la família i una estampa de la Mare de Déu de Lluc cosits en una faixa al voltant del cos, vestit amb roba de diumenge, i, ben guardada, una carta d'invitació d'una senyora amiga de ma mare, que es comprometia a donar-me feina en una agència de transports de Buenos Aires.

1947, travessa de Mallorca a Buenos Aires

Des de dalt la coberta del vaixell que el duria a Barcelona, en Francisco veia cada vegada més borrosa la seva família: els pares, petits, humils i grisos; en Gabriel, que des que va saber que el seu germà partiria tan enfora va deixar de barallar-se amb ell, i na Maria, que estava fent un jersei per al seu promès, en Salvador, havia decidit que seria per al seu germà, i la darrera nit l'havia passat desperta per acabar-lo a temps.

En Francisco feia adeu amb la mà, amb moviments enèrgics, mentre el vaixell s'allunyava de la badia, de les muntanyes griseses i de la ciutat que quedava adormida a la falda del mar.

Quan a estribord la seva família havia tornat ja tan petita que no es podia distingir si eren ells o uns altres, es va girar, va mirar la mar immensa de babord, i va ser en aquell moment en què va esclatar a plorar.

Voltant la Dragonera es va sorprendre d'aquell mar que tornava fosc, mai havia anat tan enllà, sempre havia conegut el mar amable on es banyava, la platja cristal·lina de sa Ràpita, on alguna vegada havia anat amb els padrins, per refrescar-se després de passar tot el dia tomant ametlles. No pareixia que pogués ser el mateix mar, amb aquell blau tan i tan fosc que era gairebé negre; pareixia que l'escuma en què la proa del vaixell esqueixava el mar els havia d'engolir. I per no mirar endavant, amb la por que li feia no veure terra, va anar a popa, on una estela, com un camí, es desdibuixava en onades, com si volgués dir-li que no hi havia tornada enrere. Mallorca se li

esborrava en plors, davant només hi havia nit i mar fosca, i darrere no hi havia res.

L'endemà, a Barcelona, encara sanglotava, assegut damunt la maleta al moll, esperant pujar al vaixell que venia de Gènova i recollia passatge abans de continuar el seu camí cap a un Atlàntic llunyà. Llavors una altra mà carnosa i càlida, com la de la mare, va anar a emparar-lo.

—No ploris —li va dir una al·lota que semblava una mica més gran, bruna, d'ulls foscos i llavis molsuts, els cabells rebulls recollits en una trena gruixuda.

En Francisco la va mirar. Ella va somriure, tot i els ulls plens d'incertesa, i ell es va sentir, d'alguna manera, conhortat.

A poc a poc, mentre el vaixell continuava navegant, sortia del Mediterrani i enfilava cap a Amèrica, les llàgrimes es van anar espaiant. En el menjador de tercera, en Francisco va tornar a veure aquella jove, i no van tardar gaire a fer-se amics.

Na Lola, com en Francisco, tenia cara de por i de pena, i també viatjava sola. Però d'alguna banda treia una força que la feia somriure.

—És la primera vegada en la meva vida que m'aixeco sense tenir cap feina! —li va dir el primer matí, encara amb la costa de la Península a estribord, mentre intentava fer entrar un tirabuixó dins el turbant que s'havia posat perquè els cabells, amb el vent del vaixell, se li descambuixaven tots. A en Francisco també li venia de nou, aquest no haver d'ajudar, aquest tenir temps lliure.

—Vas a l'Argentina a fer feina?

—Sí. Vaig a servir a una casa rica, de la cosina de la meva mestressa —va contestar-li, sense mirar-lo, encalçant amb la vista unes gavines que envoltaven el vaixell.

—I si ja tenies feina aquí, per què parteixes mar enllà?

I na Lola va fer un gest molt estrany, mig dient que no, amb una ganyota, i en Francisco va suposar que deixava alguna cosa de la qual no volia parlar.

—M'han dit que l'Argentina és tan gran que els trens poden estar dies anant d'una punta a una altra sense canviar de país —els cabells li martellejaven el front, i l'horabaixa tenia

color de caramel—. Quan jo arribi, una senyora em durà al tren i partiré encara més enfora.

Ara va ser en Francisco, que no va contestar. Mirava els remolins que li feien els cabells amb el vent. No ho sabia, com tampoc no sabia que a l'Argentina hi haguessin noms repetits de ciutats espanyoles, ni que el temps estava trabucat, que havia partit amb fred a Palma i arribaria amb una calor espantosa que faria que el jersei de la germana li fes una nosa horrible.

Na Lola i en Francisco passaven hores a coberta, miraven la retxa de l'horitzó, endevinaven formes als niguls, contemplaven postes de sol, jugaven a tec i pam, com dos infants, perquè per ventura encara ho eren. I, per més anys que passessin, en un racó del cor d'en Francisco, na Lola seria sempre una al·lota valenta que s'embarcava cap a allò desconegut amb els cabells fets un caos esventat, els ulls foscos, la rialla fresca, els dits assenyalant un blau llunyà, molt molt enfora.

Un dia van veure una fusta que surava a l'aigua.

—Què et passa? —Va dir na Lola.

—Per què ho preguntes?

—T'has posat molt seriós de cop. Com si se t'hagués ennuolat la mirada.

Ell va empassar saliva i va tornar a mirar l'horitzó. Era una llesca enorme de mar, de cel immens. Feia dies que només veien escuma, aigua i cel.

—No vull que aquest viatge acabi mai. —Ella va assentir.

—Podríem amagar-nos, no sortir d'aquest vaixell. Viure sempre aquí, sense feines.

Ell va riure. Al cap d'unes hores van veure una taca grisosa a l'horitzó, i dubtaven de si era calitja o continent, si aquell color difuminat damunt l'aigua estava fet de núvols, d'aquells que a la tarda s'ajeien a damunt la retxa del mar, o de terra, de muntanyes i carrers i ocells, de gent que caminava, d'escoles i de noms llunyans.

Es van mirar compungits i es van agafar de les mans inconscientment, com el dia en què s'havien conegut, al port de Barcelona, ara ja tan llunyà en el cor, en la temperatura, en el temps.

A Santos s'hi van aturar dos dies. Van baixar del vaixell amb prevenció, i els va estranyar l'idioma que parlaven, que no era ni català ni castellà ni italià però pareixia tenir cosa dels tres, ser germà de tots ells.

Van tornar a embarcar, ara ja veient terra gairebé durant tota la travessia, fins a arribar a Montevideo, on la gent parlava un castellà que a ells els va fer molta gràcia, tan ple de música. Al cap de dos dies més, el vaixell va enfilat cap a Buenos Aires. Quan s'allunyaven d'aquell port on ningú els deia adeu, en Francisco la va mirar i li va dir aviat arribarem. Amb el somriure tort que va fer na Lola, en Francisco va saber que ella tampoc no volia arribar.

La darrera nit, quan ja sabien que l'endemà desembarcarien i les seves vides se separarien, van abraçar-se. Després, van besar-se. En Francisco no havia besat mai així, donant llengua, ànima, alè. Després es van tornar a abraçar i, d'alguna manera, tot es va precipitar. En Francisco va sortir de la infantesa, a poc a poc, engronsat pel vaixell i pels braços de na Lola, meravellats, un i altre, pels dolços engranatges dels seus cossos, sorprenentment desvergonyits i valents.

L'endemà na Lola li va donar l'adreça del lloc on havia d'anar, escrita amb lletra tremolosa en un paper que en Francisco va doblegar curosament i va guardar al lloc on tenia el més valuós: la cartera on guardava tots els diners que els seus pares li havien donat.

La darrera vegada que la va veure va ser baixant l'escala del vaixell. Ella estava més endavant, es va girar, i amb els ulls borrosos li va fer adeu amb una mà. S'havia pentinat a consciència en una trunyella ben estreta que dominava la turbulència dels seus rínxols. En Francisco li va fer una besada a l'aire. Ella va desaparèixer entre el bullici, mentre en Francisco cercava la persona que, segons li havien dit per carta, l'aniria a buscar al port.

Va haver d'esperar una bona estona. A poc a poc la gent anava partint, els grupets van anar obrint-se, dissolent-se. Quedava ell, assegut damunt la maleta, mirant amb ànsia a

una banda i a una altra l'estampa imponent del buc del vaixell, altíssim, surant en aigües olioses, i els estibadors del port, que hi passaven a prop sense adreçar-s'hi. Va haver d'enretirar-se per deixar passar un carro que estirava feixugament una mula resignada. Va veure les gavines volar en cercles seguint amb voracitat una barca que arribava de pescar. La pudor de brea l'embafava.

La incertesa, en un principi petita, va anar fent-se espessa i grossa. I si no era aquí, que havia de baixar? I si hi havia un altre port, a l'Argentina? I si han fet un canvi de plans? I si alguna carta dient que no calia que fes el viatge havia arribat quan ell ja estava embarcat? El dia anava aixecant-se, i feia més i més calor. La roba li picava i la suor i la por li regalimaven esquena avall. Feia esforços per no plorar, però tenia com una pedra a la gola i només volia tornar enrere, unes hores només, tornar a abraçar na Lola i sentir la seva olor d'espígol.

—Ets en Francisco?

Es va girar. Un home baix, amb les cames tortes i un puret apagat a la boca, el mirava.

—Sí.

—Vine —es va girar, sense comprovar que el seguís, sense ajudar-lo a agafar les coses ni preguntar-li si havia tingut bon viatge.

En Francisco va anar-hi al darrere, intentant no perdre'l, al llarg d'un carrer ample, fins a un camió una mica atrotinat.

—Puja —quan va veure que vacil·lava, va entendre que la maleta no li cabria a la cabina—. Deixa-la darrere.

En Francisco va aixecar la lona del camió. Estava ple de caixes de begudes. Amb molta dificultat, sense que l'home l'ajudés gens, va enfil·lar-hi la maleta. Amb l'abric i el jersei a la mà, va pujar al costat del conductor. La cabina estava bruta i el seient se li clavava.

Sense donar cap explicació per la seva tardança, l'home va arrencar el motor, i tota una dringadissa de vidres els va acompanyar, en un trajecte que a en Francisco se li va fer llarguís-sim, fins a una barriada d'indústries, portasses i cases baixes.